

Profeet beledigen mag, maar niet te vaak

VIJF MOSLIMS VROEGEN DE HAAGSE RECHTER IN KORT GEDING ENKELE UITSPRAKEN VAN HET NEDERLANDS PARLEMENTSLID, AYAAN HIRSI ALI (VVD), TE VERBIEDEN. DE MOSLIMS VONDEN DAT DE POLITICA ZICH BELEDIGEND EN GODSLASTERLIJK HAD UITGELATEN OVER DE PROFEET MOHAMMED EN VOELDEN ZICH DAARDOOR GEKWETST. DE RECHTBANK IN DEN HAAG WEES DE VORDERING AF. TERECHT, VOLGENS JOGCHUM VRIELINK. MAAR DE MOTIVERING VAN DE VOORZIENINGENRECHTER ZET VOLGENS DE ASSISTENT AAN DE KULEUVEN DE DEUR OP EEN KIER VOOR INBREUKEN OP DE VRIJHEID VAN MENINGSUITING.

JOGCHUM VRIELINK

De vijf moslims vroegen de rechter onder meer een preventief verbod op een tweede deel van de film *Submission* en gelijkaardige films. Daarnaast eisten ze een verbod om in het openbaar 'grievende of beledigende uitlatingen' te doen over het islamitische geloof, de gelovigen, de islamitische cultuur, de profeet Mohammed, de islamitische bevolking of delen daarvan. Tenslotte eisten ze dat Hirsi Ali zich uitdrukkelijk zou verontschuldigen voor haar uitlatingen en een uitgebreide rechtzetting zou publiceren op de voorpagina van twee landelijke dagbladen.

De eisen waren bijzonder verregaand, zodat het weinig verwondering hoeft te wekken dat zij integraal werden afgewezen. In zijn uitspraak stelt de rechter dat de vrijheid van meningsuiting een essentieel fundament vormt van een democratische samenleving, en slechts in uitzonderlijke gevallen beknot kan worden. Vervolgens onderzoekt de rechter of de geveerde uitlatingen een beperking rechtvaardigen. Belangrijk daarbij zijn de motieven van de politica, de context waarin zij de uitlatingen deed, en de inhoud.

Eisers stelden dat de uitlatingen van Hirsi Ali 'een generaliserende strekking hebben die een bevolkingsgroep stigmatiseren'. Als verweer hierop voerde de politica aan dat rekening moet worden gehouden met de context waarin zij de uitspraken deed. De rechter ging in beginsel mee in deze redenering, die in lijn is met geves-

© Photoneus

In een interview zegde de Nederlandse politica Ayaan Hirsi Ali dat 'de profeet naar huidig maatstaven een pedofiel genoemd kan worden'.

tigde rechtspraak van de Hoge Raad (het Nederlandse Hof van Cassatie). Voorts stelde de rechter dat de eisers het niet aannemelijk hadden gemaakt dat Hirsi Ali 'bewust het oogmerk had om eisers te kwetsen, te beledigen of godslasterlijke uitlatingen te doen over het islamitische geloof'. Dat de eisers dat zo ervaren hebben, kan niet zomaar aan de politica verweten worden.

OVERDRIJVING

Over de inhoud van de uitlatingen, meent de rechter dat 'een zekere mate van overdrijving (...) niet zonder meer ongeoorloofd is' in de strijd die Hirsi Ali voert tegen vrouwenonderdrukking en mishandeling. De rechter voegt er wel aan toe dat men 'bij de woordkeuze een zekere mate van prudentie in acht moet nemen en de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit niet uit het oog mag verliezen'. Concreet vraagt de rechter zich af of het wel nodig was om de woorden 'pedofiel' en 'pervers' te gebruiken. In de Koran staat dat de profeet Mohammed huwde met een negenjarig meisje, Aisha. In een interview zegde de politica dat 'naar huidige maatstaven de profeet een pedofiel genoemd kan worden'. Bovendien was hij volgens haar 'naar Westerse maatstaven gemeten een perverse tiran'.

Volgens de rechter zou Hirsi Ali met haar woorden de grenzen hebben opgezocht van het toelaatbare. De term pedofiel zou ongelukkig gekozen zijn 'nu dit minst genomen een patroon vereist, terwijl het in het verhaal gaat om een eenmalige

gebeurtenis. Bovendien wordt door gebruik van dit woord met zijn huidige connotatie een situatie van eeuwen geleden beoordeeld'.

Maar – zo nuanceert de rechter – Hirsi Ali hoeft daarom niet veroordeeld te worden. Ze heeft de betreffende termen immers 'maar één dan wel hoogstens een enkele maal gebruikt'. Daarmee is ze 'in het kader van de haar toegestane overdrijving binnen de grenzen van het toelaatbare is gebleven'. Volgens de Haagse rechtbank is het de vraag of een veelvuldig gebruik van deze of gelijkaardige termen ook nog zou vallen binnen de grenzen van de vereiste proportionaliteit en subsidiariteit. De politica zou haar zienswijze ook op 'andere (doeltreffender) wijze en met betere bewoordingen' kunnen uitdrukken.

BETEKENISLOOS

De redenering van de Haagse rechter is zuiver tot aan de inhoudelijke beoordeling van de uitspraken. Dat de eisers gekwetst waren door de uitlatingen van de politica is niet onbegrijpelijk. De uitlatingen kunnen door gelovige moslims zeker als beledigend ervaren worden. Hetzelfde geldt ongetwijfeld voor christenen die het recente stripboek *'Das Leben des Jesus'* van Gerhard Haderer lezen. Daarin bezat Jezus zich met zijn maatje Jimi Hendrix, surft hij naakt over het meer van Genesareth en gebruikt hij geestverruimende middelen. Er zijn talloze andere voorbeelden op te noemen. Telkens kan men zich afvragen of het fatsoenlijk of maatschappelijk aangewezen is om

zoiets te zeggen of schrijven. Een hele andere vraag is wat de juridische relevantie ervan is.

De eisers voeren in de dagvaarding aan dat de bewegingsvrijheid van iemands hand ophoudt waar de neus van een ander begint en dat daarom de uitlatingen van de gedaagde veroordeeld moeten worden. Er is echter een belangrijk verschil tussen een aanranding van de fysieke integriteit en als kwetsend ervaren uitspraken. Kort gezegd: het feit dat de bewegingsvrijheid van iemands hand ophoudt bij andermans neus, wil niet zeggen dat de uitingsvrijheid ook ophoudt bij de lange tenen van een persoon of een groep...

Over de rijkwijde van de vrijheid van meningsuiting bestaat veel onduidelijkheid. De kern van de expressievrijheid is dat het een formeel recht is en geen substantieel recht. Het behoort tot de essentie van de vrijheid van meningsuiting dat er geen beperkingen aan kunnen worden opgelegd louter vanwege 'inhoud'. Het is in strijd met de expressievrijheid dat wetgevers of rechters inhoudelijke of kwaliteitsseisen stellen aan meningsuitingen.

Dit principe wordt – niettegenstaande de uitkomst van de zaak – onvoldoende geëerbiedigd door de Haagse rechtbank. Samengevat stelt de rechter dat bepaalde uitlatingen van Hirsi Ali over de profeet Mohammed onnodige overdrijvingen zijn. De gedaagde blijft volgens de rechter ternauwernood binnen de grenzen blijven van het toelaatbare, maar alleen omdat het om eenmalige uitspraken gaat.

Met deze proportionaliteits- en subsidiariteitsbeoordeling gaat de rechter te ver in de inhoudelijke beoordeling van de uitlatingen van Hirsi Ali. De rechter stelt dat 'pedofilie' een patroon zou vereisen, en dat dus een persoon die seksueel contact met minderjarigen beperkt tot één kind geen pedofiel genoemd kan worden. Dit is niet alleen een zeer betwistbare redenering, het doet vooral niet terzake. Hetzelfde geldt voor de – op zich terecht – vaststelling dat de beoordeling van Hirsi Ali anachronistisch is (wat bovendien uitdrukkelijk door gedaagde wordt erkend).

De inhoudelijke bemoeienis van de rechter bereikt een hoogtepunt waar hij oordeelt dat de overdrijvingen 'onnodig' waren en Hirsi Ali op een andere manier over Mohammed en Aisha had kunnen praten.

Natuurlijk was dat mogelijk geweest. Een andere woordkeus was misschien verstandiger of fatsoenlijk geweest. Maar voor de beoordeling of Hirsi Ali's uitspraken binnen het bestek van de vrije meningsuiting vallen, is die oefening niet relevant. De juridisch wel relevante vraag is of de inhoud van de geveerde uitingen de rechten van derden – in casu de vijf eisers – schenden of beperken.

Hoewel de rechter hier niet op ingaat, lijkt dit niet het geval. Dat de uitspraken als kwetsend ervaren worden volstaat niet om beperkingen op te leggen aan de vrijheid van meningsuiting. Indien het expressierecht daar wel afhankelijk van wordt gemaakt, wordt het betekenisloos: elke persoon of groep zou dan zelf kunnen bepalen wat wel en niet over hen gezegd mag worden. In de afwezigheid van een andere rechtsgrond had de rechter Hirsi Ali moeten vrijspreken, zonder enig voorbehoud.

Nu is het resultaat tweeslachtig. Volgens de rechter ontsnapt Hirsi Ali weliswaar aan sanctiëring, maar enkel omdat haar 'onnodige overdrijving' eenmalig was. Het 'chilling effect' dat deze terechtwijzing heeft op de uitingsvrijheid, valt niet te onderschatten. Voldoet Hirsi Ali nog aan de vereiste van 'proportionaliteit' als ze haar uitspraken herhaalt? Kan ze het twee of drie keer zeggen, maar geen vier keer?

Restricties op de vrijheid van meningsuiting dienen precies en gemotiveerd aan te geven wat er wel en niet onder valt. Door de eenzijdige toetsing aan de loutere inhoud van de uitspraken, is dat hier onvoldoende het geval.

(De auteur is assistent aan de KULeuven)

Kernredactie:
Rogier de Corte (hoofdredacteur),
Gwen Declerck (eindredacteur), Ruth Boone (redacteur)

Redactiecomité:
Willy van Eeckhoutte (voorzitter),
Antoine Doolaeghe (ondervoorzitter),
Serge Gutwirth, Patrick Humblet, Mark Lambrechts

Vaste medewerkers:
Carl Bevernage, Eva Brems, Steven Bouckaert, Eric Brewaeys, Herman Croux, Paul De Hert, Stijn De Meulenaer, Dajo De Prins, Sylvie De Raedt, Bruno De Vuyst, Joris Deene, Filip Dorsemont, Wouter Geldhof, Godfried Geudens, Karl Hendrickx, Patrick Herbots, Bernard Hubeau, Stanislas Horvat, Frank Judo, Egbert Lachaert, Dirk Leestmans, Sabien Lust, Yves Montangie, Dirk Scheers, Valentina Staelens, Reinhard Steennot, Liesbet Stevens, Eva Van Hoorde, Cathy Van Vyve, Karel Van Cauwenberghe, Pieter Vanden Heede, Wouter Vandenhoele, Mario Vandevelde, Steven Vandromme, Thibault Verbiest,

An Vermeersch, Gerd Verschelden, Dirk Voorhoof, Patrick Waeterinckx

Fotografie:
Elisabeth Broekaert, Gert Cools, Eddy Fliers, Diégo Franssens, Sven Schoukens

Ontwerp lay-out:
Johan Dockx

Uitgever:
Eric De Cat

Redactieadres:
Kluwer - De Juristenkrant
Ruth Boone,
Motstraat 30

2800 Mechelen
tel.: 015/36.15.89
Fax: 015/36.16.96
E-mail: juristenkrant@wkb.be

Prijzen:
(incl. BTW en verzendkosten)
Jaarabonnement 2004: € 49;
Studenten: € 24,50
(VJV-leden betalen ook € 49, maar krijgen € 10 korting op het VJV-lidgeld
Info secretariaat VJV: Yolanda Vanden Bosch,
tel. 03/248.65.61 en
fax. 03/248.09.75)

Voor vragen over abonnementen:
Klantenservice Kluwer Uitgevers

Tel.: 0800/14 500
(gratis nummer)
e-mail: info@kluwer.be

Adreswijziging:
Bij wijziging van adres, een verbeterd adresetiket terugzenden a.u.b.

Advertenties:
Reclameregie:
Kluwer Business Press
Motstraat 30
2800 Mechelen
Tel.: 0800/30 145 (gratis nummer)
Tel.: 015/36.17.66 - Fax: 015/36.15.94
E-mail: kbp@kluwer.be
Advertising Manager: Chris Lens

Verantwoordelijke uitgever:
Daniel Lefebvre, Motstraat 30,
2800-Mechelen

Behoudens de uitdrukkelijk bij Wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder uitdrukkelijk voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever.

